

Zeleni demon

A.G. Matoš

Jest, za sve nesreće, za sve gluposti mog života kriv je alkohol, zeleni demon - stane mi pričati prijatelj. Ne pijem nikad ništa pri objedu, vrlo malo ili ništa kod večere, nisam navikao na piće, pijem samo radi društva, pa tek što prekoračim pravu mjeru, zeleni demonski bijes me osvoji kao ludilo, napravi od mene bjesomučnika, sasvim drugog, meni sasvim nepoznatog čovjeka, sposobnog za sve, pa i za samoubijstvo. Kad sam pri piću, još hajde de, ali kada me osvoji mamurluk, kada me zeleni demon stane tresti, bacati i mučiti, kada mi pije suhe suze, zabija u mozak crne, odvratne nokte, leži demon na prsima kao ponoćna, neviđena neman, ključujući mi srce i pijujući mi krv, te živci pucaju kao napete žice na ludoj violini. Ah, samo u alkoholu sam vidio i sve muke pakla i osjetio užasno ništavilo i duboke, stravične, debele pomrčine: pomrčine vlastite volje u krvavom, neopisivo bolnom duhopirenju vlastitog, ljudskog ponosa.

Ležiš, tako glavoboljan, crvotočne duše kao pepelnica, kao »modri ponedjeljak«, kao živ paket od kajanja, kainskog osjećanja, gledaš - što je rekao Pjesnik - sam sebe žutog, skršenog, ubijenog na odru vlastite volje, a platno na starom divanu se miče i miče, sa zidova se javljaju užasne glave i stravične, netopirske figure, zeleni demon pretvara zrak u mučilište, buni proti osamljenoj, zakrvavljenoj duši okolnu strašnu materiju, i pepeo, mrak i drhtanje smrti pada na te kao vulkanski zagušljivi prah na pompejansku rujnu orgiju, kao smrt, prokletstvo i očajni hropac na žute, proklete ulice Sodome i Gomore, gradove smrti i grizodušja. Kuda god se okreneš, zeleni demon zabija u te čavle zelenih, demonskih svojih očiju. Užasnut i uplašen sklopiš vjeđe, ali zeleni demon uvukao ti se u krv, u dušu, u kosti, pa urla kroz bijedni mozak kao orkan, pišti u ušima kao sve svjetske grozne histerije, peče kao sedam smrtnih grijeha u žilama, u krvi bijesni kao lava, pa kuća, grad, zemlja, strašna noć s težinom svih kaosa i svih svojih bezimenosti legne na mamurnu dušu kao pravječni prokleti teret neizmjernog, neopisivog straha, koji zaboravi tepati uplašene riječi stare, djetinje oslobodilačke molitvice ...

Prokleti, dušom i besmrtnom kletvom žigosani, zeleni demone! Nekima je vino utjeha, radost, san, zanos i sreća. Meni Ne. Meni je alkohol - gađenje od vlastitog tijela, duboki stid ponižene duše, pomrčina razuma, ponosa i volje, samoubijstvo bez osloboditeljice smrti, prostitucija nerva, srca i mozga, bol svih bolova i muka svih muka.

Jedared ovako, pri vinu, okladim se, da ću poći na groblje i metnuti na glavu mramorne žene nad Preradovićevim grobom svoj, one noći silno nabijani, cilindar i objesiti joj oko vrata vijenac turopoljca luka. Pili smo naime kod Crvenoga nosa blizu Mirogoja. Noć bijaše tamna, bez mjesečine, a na putu prema grobljanskom ulazu hvatalo me čudno, neopisivo osjećanje. Ne strah. Nešto drugo - tamno i nerazgovjetno. Cilindar mi postao na glavi drven, dok se ne pretvori u tešku, željeznu posudu, pa u mužar. Vijenac luka oko vrata već smrdi kao lješina i peče kao žeravica. Iz ruke mi ispadnu nekakve note, sasvim slučajno ponesene. Zapalim žigicu i sav se stresem : note leže na cesti otvorene, otvorene baš na mjestu Mrtvačke Koračnice ... A iz groblja već nešto pod zemljom stenje tu svečanu, strašnu muziku ... Hladni vjetar duva i nad grobljem čujem jasno muziku Mrtvačkog Plesa. Uđem u groblje i cipele mi se pretvore u teško olovo. Jedva vučem noge. Pred arkadama čujem jauk iz groba. Sjetim se komičara, mog davnog prijatelja. Nađoše ga u grobu, u lijesu, okrenuta na trbuh. Pod zemljom, u mraku, probudio se i ... Jaoh meni! Čujem točno uzdah iz židovskog groba i ušavši u arkade, zapletem se i padnem. Malo te ne slomih desni lakat.

Ko je? - zavapi silan muški glas i prama meni naglo ide visoka sjena, lupajući kameniti pod teškim koracima ...

Kako dođoh kući, ne znam ni danas. Padoh u groznicu, u delirij kao od tifusa. Jedva me izliječiše. Danas mi je jasno, kako sam se baš tik Preradovićeve grobnice zapleo u golem vijenac na podu nad grobnicom. Uplašio me neki bitanga, napit kao i ja, ili jedan od onih kukavnih tatova, što noću kradu cvijeće sa groblja ili robe spomenike.

Otišavši iza toga u Beč na nauke, vrag me namjeri na veselo hrvatsko društvo. Hoćeš - nećeš - morao sam piti i na- ja piti se. I alkoholik, nesrećnik postaješ kod nas, sve iz kolegijalnosti i domoljublja ... Kamo odosmo iz gostione, šta bijaše, ne znam, ali znam, da sam za jednu noć posijedio.

Znam samo to, da sam se probudio pod zemljom. Najprije mišljah, da i me ne živa sahraniše. Moj užas, moja očajnost - ne: ljudski žalosni govor nema izraza za takve grozote. Znao sam, da mi nema spasa, pa sam čekao i čekao smrt, no ne znam kako dugo, ali znam, da je nekoliko vječnosti prešlo preko mene kao riječne struje preko utopljenika. Kleo sam, hulio sam kao zločinac. Plakao sam, molio sam Boga kao malo dijete. Ujedao sam se u ruke, davio sam se, htio sam se skončati, zadržavajući dah. Napokon mi dođe na um, da možda nisam u grobu, pa pipajući otkrijem, da je moj lijes okrugao. Moj plač i očajni glas je daleko odjekivao, i odista: moj lijes bijaše otvoren prema glavi i prema nogama ...

Bijaše mi jasno, da sam dospio u nekakvu golemu cijev, ali koju i kakvu?

Sjetim se na neke radnike, neka kopanja, neke jame blizu mog stana u trećem kotaru: kanalizacija. I budne mi jasno kao sunce, da sam dospio u kanal! Onako pijan sam se jamačno uvukao u kanalsku cijev, a radnici, ne sluteći ništa, zakopaše me živa pod vesele bečke pločnike! Zeleni demon me zabio u užasne spirale, predao me živa velegradskim gladnim podzemnim štakorima i osudio me, da se za čas-dva kao kuće ili mače u rijeci - ugušim, u prvom mlazu đubreta, splaćina i gada kakvog gradskog pisoara!

- Ako je kanal gotov, ja sam također gotov - pomislim. - Nije li još svršen, ja moram puzati prema onoj strani, gdje mogu još naći ljudi, srca, pomoći, sunca!

Aj, da znaš, kako sam plakao i molio prije, no što ću puzati u život, na zrak, u svjetlost, - ili u mrak, u đubre, u smrt blatnu i odurnu! Ah, kako sam kleo pivo i vino i utjecao se molitvama moje majke i moje sestrice, koje me držahu živim i zdravim, ne sluteći, kamo me doveo zeleni demon, moj zli demon!

Što da ti dalje pričam?

Kada sam dopuzao iz sramotne cijevi, radnici se baš spremahu na podnevni počinak. Opazivši me, neki pobjegoše, a drugi, većinom Česi, zaplakaše i, orošenog radničkim toplim suzama, izniješe me onesviještenog iz jame na milosrdnim i dobrim nadničarskim svojim rukama.

Ko šta takva doživi, nikad više ne može biti srećan. Zli demon, zeleni moj demon, ostavio mi je na dnu duše kao u ispijenoj boci nekoliko kapi sirćeta, jetkijih od žuči, gorčih od pelina i ljućih od otrova. Zato da je proklet demon, zli demon, zeleni, otrovni taj demon ludnice i smrti!